

تابلوهای دفاع مقدس هیچ وقت خاک نمی گیرند

بررسی تأثیر گذاری هنرهای تجسمی در ۸سال دفاع مقدس ومعرفی کوتاه چند اثر وهنرمند

امیرمنصور رحیمیان

عینکش را روی صورتش جابه جا کرد و گفت: «این چیزهایی که می‌خواهم برایت تعریف کنم، آن قدر دور اتفاق افتاده‌اند که انگار همه آن‌ها را خواب دیده‌ام. خودم را می‌بینم که کودکم و با پای برهنه دنبال توپ می‌دوم. کودکی فارغ از همه چیز، که پشت پرده‌ای از غبار می‌لولد و از نگاه گم می‌شود. انگار خواب می‌بینم که پنج، شش سال دارم و با پدر و مادرم به خاطر موضوع مهمی مجبوریم به خوزستان برویم. فکر کن، سال ۶۶ وسط جنگ، توی آن شلوغی آمد و شد آدم‌هایی که زار و زندگی‌شان را جمع کرده بودند و داشتند از شهرشان می‌رفتند یا برمی‌گشتند، بین سر و صدای آمبولانس‌هایی که از جبهه مجروح می‌آوردند لای هور هور کامیون‌های حمل مهمات، ادوات نظامی و چه و چه، ما وارد اهواز شدیم. الان که فکر می‌کنم، یادم نمی‌آید چه موضوع مهمی بود که ما را مجبور کرد به دل جنگ برویم؟ در یک کودک از جنگ چیزی است مثل فهم کسی که تازه خواندن و نوشتن را یاد گرفته است، از غزل مولانا. با اینکه شعر را شکسته، بسته می‌تواند بخواند، ولی نمی‌تواند به مغز و معنی شعر پی ببرد. خلاصه اینکه من از آن روزهای اهواز، آفتاب گرم و بازی کردن با بچه‌های هم‌سن و سال خودم و عصرهای دورهم نشستن و چای و شیرینی خانگی خوردن را به یاد می‌آورم. ولی شب‌ها می‌خواهم از ذهنم پاک کنم. انگار جنگ فقط مال شب بود و جنگ‌جوها با غروب آفتاب از زمین می‌رویدند. شب‌ها پر از هراس زنده ماندن و پر از وحشت‌های بزرگ برای بچه‌هایی به کوچکی من بود. پر از صدای هواپیماهای جنگنده و غرش بی‌وقفه ضد هوایی‌ها و انفجارهای دور و نزدیک بود. ولی لابه‌لای همه این تصاویر گنگ و غبارآلود، تصویر یک نقاشی، پررنگ و برای جلوی چشمانم است. نقاشی‌ای که روی دیوار نقش شده خورده مسجد جامع اهواز نقش کش بود. نقشی بزرگ که چند رزمنده را نشان می‌داد که جلوی تانک‌های دشمن محکم ایستاده‌اند و تانک‌هایی که در حال فرارند. در پس‌زمینه نقش دیوار، خورشید داشت طلوع می‌کرد و چند خط پررنگ قرمز هم تبدیل شده بود به گل‌های لاله. نقشی که زنده و روشن، بر دیوار حافظه‌ام حک شده است. چیزی که همیشه به آن فکر می‌کنم و پشت چشمانم بستم، در ذهنم می‌بینمش.»

این‌ها را دوستی برایم تعریف می‌کرد که سرش حسابی شلوع است. ولی با این‌همه این تصویر در خاطرش کمرنگ نشده است. بعضی مواقع یک قاب، یک نقش، یک فیلم و یا یک شعر، بین همه گرفتاری‌های فکری و دغدغه‌های زندگی، بین همه خاطرات گم و گور و خاک گرفته، زنده و براق جلوی چشم حاضر می‌شود و همه جا همراه آدم‌یزاد است. ازین بابت، قبل از واکاوی هنر انقلابی و نقش آن در طول هشت سال دفاع مقدس، باید به نقش هنرهای تجسمی در روحیه دادن و فرهنگ‌سازی، برای آدم‌های درگیر جنگ و با اتفاقاتی شبیه به آن اشاره کنم. نقشی که هنرمندان در کنار رزمندگان ایفا کردند تا خاطره آن سال‌ها، بین گرفتاری‌های روزمره این روزها گم نشود. دوران انقلاب اسلامی و نو شدن باورهای اجتماعی و سیاسی مردم؛ جنگ، مصرف‌کننده توان نظامی، اقتصادی، سیاسی ملت‌ها و ویران‌کننده همه

شالوده‌های اجتماعی و فرهنگی است. جمع این تضاد در همان سال‌های ابتدایی انقلاب اسلامی، وظیفه هنرمندان انقلابی را سنگین‌تر کرده بود. کار کردن در این فضا احتیاج به تعمق و تسلط بر وقایع داشت. هنرمندی که با قلم و قلم‌مو داشت به مردم نوید روزهای خوب آینده را می‌داد، حالا به یک باره در ورطه جنگی افتاده بود که داشت پایه‌های فرهنگی جامعه را می‌خراشید. ولی جنگ هم مثل همه اتفاقاتی که قبل از آن و بعد آن افتاد، روزنه‌هایی داشت تا سیلاب ملت راه خودش را به سمت بهتر شدن اوضاع پیدا کند. وقتی حرف از ملت می‌زنیم منظور تمام جامعه است. هنرمندان هم قطره‌ای از این دریای خروشان بودند. قبل‌تر از انقلاب و جنگ هم هنرمندان غیروابسته و متعهد، وظیفه خود می‌دانستند که به اتفاقات جامعه و اکتش نشان بدهند. جمعیتی که کم و محدود هم نبودند. از آن جمع بی‌شمار، کسانی هم بودند که با هنرهای تجسمی و نقاشی، به عنوان رزمنده و هواخواه انقلاب، اسمشان را در تاریخ انقلاب ثبت کردند. جمعی که به نقاشان انقلابی مشهور شدند و نقش مهمی را در حافظه تاریخی این مردم به جا گذاشتند.

از آن جمله می‌شود به ناصر پلنگی، حبیب... صادقی، کاظم چلیپا، مرتضی کاتوزیان، حسین خسروچردی، محمدعلی رجبی، ابوالفضل عالی، حسین صدری، مصطفی گودرزی، ایرج اسکندری، محمدعلی ترقی‌جاه، علی وزیریان، غلامعلی طاهری، مرتضی اسدی و فهرست بلند بالایی از این قسم آدم‌ها اشاره کرد. در آن روزها نقاشی انقلابی به نقاشی جنگ گره خورده بود و هنرمندانی که قبل از این برای قیام ملت نقش می‌زدند حالا به میدان مبارزه روانی با دشمن وارد شده بودند. با توجه به عواید طولانی مدت کاری که می‌کردند؛ به نظر نقش این هنرمندان کمتر از رزمندگان نبود. کما اینکه دستی بر اسلحه هم داشتند و هزاران شهید هنرمند، خود گواه این موضوع است. شهدایی که برای آرمان و هدف خودشان حاضر شدند تا جان شیرینشان را هم از آن‌ها کنند. شهدایی که هر سال گنگره و بزرگداشتی هم برای یادبودشان برگزار می‌شود. با این حال در این مجال کوتاه، به معرفی سه هنرمند نقاشی می‌پردازم که آثارشان را در طول دفاع مقدس و بعد آن، به تکرار دیده‌ایم.

● **حسن خسروچردی** واژه «همسنگران قدس» اولین نام برای این دسته از هنرمندان، «حسین خسروچردی» است. او متولد سال ۱۳۳۶ در تهران و فارغ‌التحصیل از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران است. او از نمایشگاه صلح در شوروی موفق به اخذ دیپلم افتخار شد و برای پوستر فیلم «دستفروش» از ششمین جشنواره فیلم فجر جایزه اول را دریافت کرد حسین خسروچردی لوح زرین و دستخط امام خمینی(ره) را از مجتمه هنر و ادبیات هفته دفاع مقدس دریافت کرده‌است. از جمله آثار مربوط به دوره جنگ او، می‌شود به نقاشی معروف «همسنگران قدس» اشاره کرد. این اثر تابلویی به بزرگی یک متر در یک متر و نیم است و در سال ۶۳ و با تکنیک رنگ و روغن روی بوم نقش شده است. سبک خسروچردی در این اثر بیشتر انتزاعی و نمادگراست. تمرکز بر شکل کلی اثر با توجه به جزئیات کمتر، خطوط محکم جداکننده و مقطع یکدیگر و تشکیل چند دایره در مستطیلی بزرگ، با تأکید بر خط‌های عمودی همگی نشان از اثری پر از

مفاهیم مقاومت و استواری در عین همدلی و اتحاد دارد. نشان دادن زنان و کودکان در این تابلو در کنار رزمندگان و روحانیون و مستضعفان پابرنه، نشئت گرفته از تفکر غالب آن روزها بود. جایی که همه برای یک هدف و در چهارچوب یک شکل واحد به سمتی اشاره داشتند. سمتی که رو به جلو و رو به دشمن بود.

● **کاظم چلیپا** واژه «روحانیت» «کاظم چلیپا» دومین نفر این فهرست است. او هم در سال ۱۳۳۶ در تهران به دنیا آمد. نقاشی را نزد پدرش آموخت و درس خوانده رشته نقاشی، از دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران است. چلیپا آثارش را در نمایشگاه گروهی و بینال‌های نقاشی در داخل و خارج از ایران به نمایش گذاشته و کسب مقام اول نمایشگاه بین‌المللی هنرهای ظریفه ژاپن در سال ۱۳۷۱ را در کارنامه هنری‌اش ثبت کرده‌است. هم‌چنین برنده جایزه دستخط زرین امام خمینی(ره) در سالگرد جنگ ایران و عراق و برنده قلم‌موی زرین جایزه ویژه و دیپلم افتخار شده‌است. با اینکه او آثار زیادی دارد ولی معروف‌ترین نقش او تابلوی «روحانیت» است. این اثر محصول تفکر این هنرمند در سال ۶۱ است. بزرگی این تابلو ۲ متر در یک متر و ۴۰ سانتی‌متر است. چلیپا در تابلوی «روحانیت» انتظار خود و اتفاقی که در انقلاب روی داده، یعنی پیششاری و جلوداری روحانیت را به تصویر می‌کشد. در این اثر، روحانی به تصویر درآمده ضمن اینکه بخش وسیعی از تابلو را از نظر وسعت به خود اختصاص داده است، پرچم قرمزی را همراهی می‌کند که در فرهنگ اسلامی نماد شهادت و ایثار است. در پس زمینه بیرق امام‌حسین(ع) و تصویری از طاق ورودی حرم آن حضرت هم مشاهده می‌شود.

● **حبیب... صادقی** واژه «ای بر شقایق رنگ تو» سومین اسم، «حبیب... صادقی» است. او هم سال ۱۳۳۶ در خانواده‌ای سنتی در محله تهران نو پایتخت چشم به جهان گشود. نخستین بار نقاشی را در هشت سالگی شروع کرد و از همان سال‌های کودکی در محل کار پدرش، با نام روزنامه اطلاعات آشنا شد. هم‌زمان با نقاشی علاقه‌اش به ادبیات نیز اوج گرفت. سال‌ها بعد او و یکی از برادرانش به عنوان روزنامه‌نگار در بخش تحریریه روزنامه اطلاعات مشغول به کار شدند. در سال ۱۳۵۲ در امتحان ورودی هنرستان

اولین نام برای این دسته از هنرمندان، «حسین خسروچردی» است. او متولد سال ۱۳۳۶ در تهران و فارغ‌التحصیل از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران است. او از نمایشگاه صلح در شوروی موفق به اخذ دیپلم افتخار شد و برای پوستر فیلم «دستفروش» از ششمین جشنواره فیلم فجر جایزه اول را دریافت کرد حسین خسروچردی لوح زرین و دستخط امام خمینی(ره) را از مجتمه هنر و ادبیات هفته دفاع مقدس دریافت کرده‌است. از جمله آثار مربوط به دوره جنگ او، می‌شود به نقاشی معروف «همسنگران قدس» اشاره کرد. این اثر تابلویی به بزرگی یک متر در یک متر و نیم است و در سال ۶۳ و با تکنیک رنگ و روغن روی بوم نقش شده است. سبک خسروچردی در این اثر بیشتر انتزاعی و نمادگراست. تمرکز بر شکل کلی اثر با توجه به جزئیات کمتر، خطوط محکم جداکننده و مقطع یکدیگر و تشکیل چند دایره در مستطیلی بزرگ، با تأکید بر خط‌های عمودی همگی نشان از اثری پر از

لر حسین خسروچردی

اثر کاظم چلیپا

لر حبیب... صادقی

می‌گیرد.

در طول عمر حرفه‌ای‌اش در هر نقطه از دنیا که جنگی در می‌گرفت و یک طرف از آن‌ها مسلمانان بودند او با دوربینش در آن جنگ حاضر بود. بوسنی و هزرگوین نخستین جایی بود که بعد از آغاز جنگ در شبه جزیره بالکان به صورت شخصی به آنجا رفت. کشمیر پاکستان، افغانستان، شبه قاره هند، جنوب لبنان و ... کشورهای دیگری بودند که او برای مستندسازی به آن‌ها سفر کرده بود.

تدوین مستند «سکوت طولانی»، که حاصل سفر او به فرانسه در سال ۱۳۷۸ در روزهای برگزاری جام جهانی فوتبال بود را در گروه «روایت فتح» انجام داد و از آن پس به عنوان کارگردان و تدوینگر در این مجموعه به فعالیت پرداخت. سال ۱۳۸۰ در حالی که برای ادامه تصویربرداری فیلم مستندش «کاغذهای بی‌جواب»، درباره مادر شهدای جاویدالاثر به خرم‌آباد می‌رفت، بر اثر سقوط هواپیما به آسمان عروج کرد.

بازی او در فیلم سینمایی «مهاجر» در نقش محمود به یادمانندی و پس از سه دهه هنوز هم تماشایی است.

شهرار

روزنامه شهرارمید و زنندگی

۴شنبه ۲ مهر ۱۳۹۹ ۲۳مهر ۱۳۹۹ شماره ۳۲۸

۱۵

↓

چیناک سرخ

«آبادان یازده ۶۰»، تنها فیلم دفاع مقدسی روی پرده

فیلم سینمایی «آبادان یازده ۶۰» تنها اثر دفاع مقدسی است که این روزها روی پرده سینماهای کشور رفته و توانسته تعداد مخاطبان در خوری را با وجود شیوع ویروس کرونا با خود همراه کند. فیلمی که اولین بار در سی‌وهشتمین دوره جشنواره فیلم فجر رونمایی شد و توانست در میان ۵ فیلم برتر تماشاگران قرار گیرد.

حال مهرداد خوشبخت کارگردان و نویسنده درباره واکنش مردم و منتقدان به فیلم در گفت‌وگو با خبرگزاری صبا این‌گونه توضیح می‌دهد: واقعاً فکر نمی‌کردم که مردم این میزان از اقبال را از فیلم ما داشته باشند. ما اکران مردمی در سینما کوروش داشتیم که مخاطبان نوجوان و جوان ۲۰ تا ۲۵ سال هم از فیلم راضی بودند و در برخورد با من از قصه فیلم می‌گفتند و اینکه تا به حال این بخش از جنگ را ندیده بودند. از طرفی شاید این فیلم جزو معدود اثرهایی در سینماست که منتقدان سینمایی نیز پا از آن خیلی خوششان آمده یا آن را فیلم خوبی دانسته‌اند و من تاکنون واکنش منفی از منتقدان ندیده‌ام. او با اشاره به اکران این اثر در هفته دفاع مقدس می‌گوید: برنامه اکرانی که از مدت‌ها پیش برنامه‌ریزی شده بود، همین ایام مصادف با هفته دفاع مقدس بود اما آن زمان هنوز کرونا به این شکل در کشور شیوع پیدا نکرده بود. خوشبخت تأکید می‌کند: به دلیل صدایی که فیلم ما دارد باید حتما در سینما دیده شود تا مخاطب از این قابلیت فیلم استفاده کند و لذت بیشتری از تماشای آن ببرد. براساس آمار منتشر شده در سایت سلفا، «آبادان یازده ۶۰» در یک هفته اکران خود با جذب ۱۸۹۵ مخاطب به فروش ۲۱ میلیون و ۲۸۸ هزار تومان دست پیدا کرده‌است.

دفاع مقدس، تنها اثر بومی سینمای ایران

منوچهر محمدی تهیه‌کننده سینما که در کارنامه حرفه‌ای خود چند فیلم سینمایی در ژانر جنگ و دفاع مقدس را به ثبت رسانده، باور دارد ژانر دفاع مقدس با وجود تمام تفاوت‌ها تنوع‌ها در نگاه و تکرش سینماگران، تنها ژانر بومی سینمای کشور است. تهیه‌کننده فیلم «میم مثل مادر» در این‌باره می‌گوید: قهرمان، شخصیت‌ها، مناسبات و در کل ادبیات سینمای دفاع مقدس کاملاً بومی است و می‌توان این نوع سینما را جدا از آثار باکیفیت و بی‌کیفیتی که داشته، سینمای ملی بعد از انقلاب ایران نامید. محمدی با اشاره به لزوم به روزرسانی موضوعات مقاومت، خاطر نشان می‌کند: سینمای دفاع مقدس باید با موضوعات روز و مقتضیات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به مخاطبان ارائه شود و یک نگاه ملی و زیست‌ارتیک به سینما داشته باشد تا تنازع‌ها را به حداقل برساند. پرداخت به موضوعاتی مانند مهندسی عملیات و ادوات دفاعی، وضعیت سیاسی، فرهنگی و یا موضوعات مرتبط با جانبازان شیمیایی و خانواده‌های شهدا، از مواردی است که در سینمای دفاع مقدس مورد غفلت قرار گرفته‌اند.

تولید ۱۹ فیلم دفاع مقدسی در سینمای مستند

مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی اعلام کرد ۱۹ فیلم مستند، سینمایی و انیمیشن با موضوع دفاع مقدس و مقاومت را در دست تولید و نمایش دارد. «تیامون»، «غبار جنگ»، «آذر، محمد، فاطمه»، «تامه‌رسان»، «آتش و گلستان»، «آب من را با خود برد»، «شهید همدانی»، «خشت و خشم»، «مافیها»، «من زنده‌ام» و «قصه سوریه» پروژه‌های مستند در حال تولید مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی با موضوع دفاع مقدس و مقاومت هستند. همچنین انیمیشن‌های «دادها کجا می‌میرند» به کارگردانی پژمان علی‌پور در دست تولید و «مردی که برای ماهی‌ها آواز می‌خواند» به کارگردانی امیرحسین مهران آماده نمایش شده‌است که هر دوی این آثار موضوعی دفاع مقدسی دارند. مستندهای «جمیله»، «گلوله باران»، «فرزندان شب»، «لوتوس» و «زنانی با گوشواره‌های پاروتی» نیز از جمله تولیدات مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی هستند که آماده نمایش بوده و در یک سال اخیر موفق به کسب جوایز مختلف از جشنواره‌های داخلی و بین‌المللی شده‌اند. «زنانی با گوشواره‌های باروتی» ا رضا فرمند سینماگر خراسانی کارگردانی کرده‌است. این اثر برنده جایزه بهترین فیلم بین‌الملل جشنواره «سینماحقیقت»، دیپلم افتخار جایزه ویژه هیئت داوران جشنواره ملینیوم بلژیک، کانید جایزه بهترین فیلم از نگاه تماشاگران در جشنواره لایپزیگ آلمان و برنده جایزه اصلی جشنواره signes de nuit در پاریس شده‌است.

اعلام زمان پخش سریال دفاع مقدسی «ایل‌دا»

مجموعه تلویزیونی تاریخی «ایل‌دا» به کارگردانی رامنا قویدل که قرار بود پخشش از ۳۱ شهریور آغاز شود با چند روز تاخیر از جمعه ۴ مهر روی آنتن شبکه یک سیما می‌رود. این سریال با موضوع اتحاد و حماسه مردان و زنان عاشیر مرزن‌نشین در برابر متجاوزان به خاک این مرز و بوم و قصه ایستادگی و ایثار آن‌ها از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۵۹ است. در «ایل‌دا» مجید مظفری، پوریا پورسرخ، فاطمه گودرزی و جعفر دهقان به ایفای نقش می‌پردازند. «ایل‌دا» که در ۲۴ قسمت چهل‌وپنج دقیقه‌ای آماده پخش شده هر شب روی آنتن شبکه یک می‌رود و پنجشنبه‌ها خلاصه یک هفته آن نمایش داده خواهد شد.